

Hovedstadsregionen i historisk tilbageblik

**12. seminar, juni 1996
Gammel Dok**

**NOTER
HISTORISK UDVALG**

**Dansk Byplanlaboratorium
Byplanhistoriske noter 35**

Indholdsfortegnelse

VELKOMST <i>Arkitekt Edmund Hansen</i>	3
FRA KOMMUNALREFORM TIL HOVEDSTADSREFORM <i>Tidl. stiftamtmand Henning Strøm</i>	4
HOVEDSTADSRÅDET BLIVER TIL <i>Tidl. overborgmester Egon Weidekamp, formand for forberedelsesudvalget</i>	7
HOVEDSTADSRÅDET I PRAKSIS <i>Borgmester Bent Sørensen, Hundested</i>	7
KOMMENTARER OG DISKUSSION	9
TRE EKSEMPLER PÅ HOVEDSTADSRÅDETS VIRKE I DET ÅBNE LAND:	
1. KØGE BUGT STRANDPARK <i>Direktør Kresten Leth Jørnø, Danske Elværkers Forening</i>	10
2. SAMLET PLAN FOR BEVARING OG BENYTTELSE AF DET ÅBNE LAND <i>Byplanchef i Ørestadselskabet, arkitekt Lars Nielsen, tidl. fredningsinspektør i Hovedstadsrådet</i>	12
3. MILJØPLANLÆGNING I HOVEDSTADSREGIONEN <i>Chefingeniør Jens Lønholt, Vandkvalitetsinstituttet, tidl. funktionschef i Hovedstadsrådet</i>	16
KØBENHAVN - EN GRØN KULTURBY <i>Arkitekt Carlo Dræger</i>	18
HVOR ER VI NU? - STATUS <i>Departementschef i Indenrigsministeriet Ole Asmussen</i>	20
AFSLUTTENDE DISKUSSION	21
DELTAGERLISTE	24
Omslagets side 3: OVERSIGT OVER BYPLANHISTORISKE NOTER	

Hovedstadsregionen i historisk tilbageblik

**12. seminar, juni 1996
Gammel Dok**

**Dansk Byplanlaboratorium
Byplanhistoriske noter 35**

Dansk Byplanlaboratorium, "Byplanhistoriske Noter" nr. 35

Tilrettelæggelse af seminaret: Inge Alstrup, Kirsten Andersen, Sven Allan Jensen og Hugo Marcussen.

Indlæg af: Henning Strøm, Egon Weidekamp, Bent Sørensen, Kresten Leth Jørnø, Lars Nielsen, Jens Lønholt, Carlo Dræger og Ole Asmussen.

Udgivet af Dansk Byplanlaboratorium, 1997.
Copyright.

Redaktion: Elith Juul Møller med bistand af Edmund Hansen mfl.
På grund af svigtende båndoptagelse ved seminaret er væsentlige dele af teksten i denne note skrevet på grundlag af en række af udvalgsmedlemmernes mødenotater, foredragsholderernes overheads, stikordsmanuskripter mv. Noterne er derfor mindre udførlige end noterne fra de tidligere byplanhistoriske seminarer.
Illustrationer uden anden kildeangivelse: Elith Juul Møller.
Tilrettelæggelse, layout og sats: Juul Møllers tegnestue, Gentofte.

Tryk: Tutein & Koch

Seminaret er afholdt og hæftet trykt med støtte fra Margot og Thorvald Dreyers Fond.

ISSN 0900-3274 ISBN 87-90413-03-2

Dansk Byplanlaboratorium,
Peder Skramsgade 2B, 1054 København K.
Telefon 33 13 72 81.

Formålet med at udgive "Byplanhistoriske Noter" er at bidrage til belysningen af den danske byplanhistorie i vort århundrede. Det sker blandt andet ved, at planlæggere og andre, der har medvirket, med deres egne ord fortæller om den udvikling, de har deltaget i.

Noterne kan bestå af notater, erindringer eller beskrivelser af særlige emner eller begivenheder. Der er således ikke tale om egentlige historiske afhandlinger eller forskningsmæssige arbejder.

For hvert af de af udvalget afholdte seminarer om særlige planlægningsmæssige emner er der udsendt noter med gengivelse af indlæg og referat af drøftelser blandt seminar deltagerne.

Det er udvalgets håb, at disse "Byplanhistoriske Noter" vil inspirere til, at andre på samme måde vil berette om deres oplevelser og erfaringer og således bidrage til fremskaffelse af et nyttigt baggrundsmateriale for eventuel senere forskning - et materiale, som det ellers ville være vanskeligt at skaffe til veje.

Velkomst

ved udvalgets formand, arkitekt Edmund Hansen

“Både historien og planlægningen handler om noget, som ikke er, men som udvikler sig over tid:

Historien handler om det, som har været - om færdig fortid.

Planlægningen handler om det, som skal komme - om ufærdig fremtid”.

Sådan indleder Noralv Veggeland, norsk professor, sit indlæg i Byplan nr. 2 i år om “Fra modernisme til post-modernisme”.

Når vi i dag i vort seminar skal drøfte *Hovedstadsregionen i historisk tilbageblik*, kan vi bruge Veggelands udsagn på vort emne, - og navnlig sætte det i relation til situationen i Hovedstadsområdet, hvor vi skal høre en del indlæg om det, som *har* været, men som måske ikke alligevel er *færdig fortid*, men snarere er den helt aktuelle *nutid*, hvorfra vi skal kunne vurdere fremtiden - “det som skal komme - den *ufærdige fremtid*”.

Det er jo også det, som har været og stadig er Byplanhistorisk Udvalgs formål med vore noter om byplanmæssige forhold og de årlige seminarer om konkrete emner og begivenheder i byplanhistorien i Danmark.

Vi ønsker - og vi håber, at det i nogen grad er lykkedes - på basis af gennemgang af byplanhistoriske begivenheder at kunne være med til at pege på retningslinier for den fremtidige udvikling - at skabe et bedre grundlag for planlægningen - for den *ufærdige fremtid*, som Veggeland siger, at planlægningen skal handle om.

Hovedstadsregionen vil i disse sammenhænge helt klart være en væsentlig brik i overvejelserne om hele Danmarks *ufærdige fremtid*. Det bliver vi jo - om ikke dagligt, så dog løbende - mindet om, når vi drøfter Danmarks fremtid, hvor udviklingen i Hovedstadsregionen - måske mere end i mange andre lande - vil spille en stor, ja måske en afgørende rolle for hele Danmarks udvikling.

I den sammenhæng er det overordentlig vigtigt at få rede på historien - på det, som *har været* - og selv om det er *færdig fortid* på afgørende vis har haft og vil have, ja *må* have indflydelse på planlægningen om det, som skal komme - om den *ufærdige fremtid*.

Seminaret i dag vil handle om vor hovedstads planlægning og udvikling gennem den sidste menneskealder, og vi vil ud over at høre om mange rent praktiske forhold i denne sammenhæng navnlig få en gennemgang af en række af de administrative forhold, som har haft afgørende indflydelse på Hovedstadsregionens hele udvikling.

Det er lykkedes os, som I kan se af seminarets dagsorden, at få tilsagn fra personer, som på vigtige punkter og områder har deltaget i planlægningen af regionen og været med til at præge udviklingen.

Det vil også ses - og det er naturligvis helt nødvendigt i et område så kompliceret som Hovedstadsregionen - at de administrative forhold får en væsentlig plads i seminarets indlæg.

Et område, som består af 3 amter og 50 kommuner med hver sin politiske ledelse, og som rummer væsentlige dele af den statslige administration, må naturnødvendigt være kompliceret at planlægge og administrere.

Udviklingen har jo også vist, at det faktisk stadig ikke er lykkedes at få bedre styr på den kommunale og amtskommunale struktur - og dermed på opgaveløsningen i Hovedstadsområdet!

Vi regner med, at vore indledere vil kunne give os en interessant dag, hvor mange brikker vil blive vendt, og at vi alle bliver bedre informeret om vor Hovedstadsregions mange vanskelige - i et vist omfang “ustyrliche” forhold.

Hjertelig velkommen til alle!

Og hermed overlader jeg pladsen og mikrofonen til Kirsten Andersen, som vil være vor mødeleder i dag - Kirsten, som jo selv har været med i væsentlige afsnit af regionens planlægning og udvikling.

Fra kommunalreform til hovedstadsreform

ved tidl. stiftamtmand Henning Strøm

Den 12. marts 1996 standsede regeringen overraskende debatten om Hovedstadsreformen og udsatte reformen i 6 år til år 2002. Det var ærgerligt, at regeringen således gav op i en sag, der allerede tog sin begyndelse i forrige århundrede - men en gang med tiden *må* det vel kunne lykkes.

Debatten begyndte sidst i 1800-tallet, da der var ønske om indlemmelse af Frederiksberg, som var ved at udvikle sig til et skattely. I 1901 blev Brønshøj, Valby, Vigerslev og Kongens Enghave indlemmet i Københavns Kommune, der således helt omsluttede Frederiksberg. Desuden blev pr. 1.1.1902 også Sundbyerne på Amager indlemmet i København. Gennem årene blev der nedsat flere kommissioner, som ikke fik held med at regulere kommunegrænserne, men alene opnåede forskellige økonomiske udligningsordninger, bl.a. med Gentofte Kommune.

Byvæksten spredte sig til stadig flere kommuner, og en ny kommission blev nedsat i 1939. Hovedstadskommissionen arbejdede frem til 1948, hvor den fremkom med en glimrende betænkning (den blev kaldt "Perlen"). Betænkningen indeholdt forslag til omfattende indlemmelser, bl.a. af de store omegnskommuner Ballerup, Gentofte, Hvidovre og Rødovre. Også denne betænkning led dog en krank skæbne, da Aksel Møller blev indenrigsminister og straks arkiverede betænkningen lodret - Aksel Møller var borgmester på Frederiksberg. I loven af 1952 lavede ministeren udsalg og gav alle omegnskommunerne den såkaldte Gentofte-status - men sammenlægninger blev der ikke tale om.

Det skabte kritik ude i landet, hvor der også var forstadsproblemer omkring de større byer. I de kommende år spirede en debat om den kommunale struktur i hele landet frem, og efterhånden blev der tale om en del frivillige sammenlægninger.

Kommunallovskommissionen, hvis arbejde skulle føre frem til kommunalreformen i 1970, blev populært kaldt mordkommissionen, fordi dens opgave var at myrde kommuner. Og det gjorde den effektivt: Antallet af kommuner blev reduceret fra 1388 til 275, og 25 amtskommuner blev til 14, samtidig med at 83 hidtil "selvstændige" købstæder blev lagt ind under amterne.

Målet med sammenlægningerne var at styrke det lokale selvstyre. De statslige tilskud til konkrete formål som fx vejfondstilskud indebar, at staten i detaljer kunne blande sig i de lokale anliggender. Derfor skulle kommunerne nu være så store, at de selv kunne løfte lokale opgaver inden for skolevæsen, social forsyning, vejvæsen mv., og princippet om "ét bysamfund - én kommune" førte til sammenlægning af centralby og forstæder mv. Økonomisk betød det, at kommunerne efter reformen lagde beslag på 2/3 af samfundskagen mod 1/3 før 1970.

Trods de vidtgående sammenlægninger fandt mange, at der stadig var for mange kommuner. Hvorfor skulle fx Langeland bestå af tre kommuner - og hvad med Als, Tønder/Højer? Der måtte før eller senere komme en ny sammenlægningsrunde. Landsplanudvalget spåede således, at 2/3 af de nydannede kommuner ville få faldende folketal - men rent faktisk er det kun 10% af kommunerne, der er gået tilbage.

Amterne fik godt greb om de nye opgaver, fx særforsorgen, og selv om nedlæggelse af amterne er et stående politisk debattema, har de nye storamter oplevet deres 25 års jubilæum i 1995.

Men meget har ændret sig siden 1970. EU er kommet til, og der er kommet nye store opgaver - miljø, arbejdsløshed og turisme, for bare at nævne nogle. Det ville være rimeligt at tage strukturen op til en nærmere vurdering igen. Men man skal tage sig god tid til at skabe et godt samarbejde - det bliver et dårligt kommissionsarbejde under tidspres.

Uden for Hovedstaden faldt brikkerne på plads, men Københavns Kommune og Københavns Amt kom ikke med i 1970-reformen. Regeringen nedsatte derfor i 1970 et Hovedstadsreformudvalg, der skulle overveje ændringer i den kommunale inddeling - men udvalget fik ikke besluttende myndighed i modsætning til Kommunalreformkommissionen, der havde gennemført 1970-reformen i den øvrige del af landet. Alligevel kom der et resultat ud af det trods de mange politiske modsætninger og særinteresser. Efter et forlig i Folketinget i 1973 dannedes Hovedstadsrådet med en opgavesammensætning, der omtrent fulgte udvalgets forslag. Her fik man således indbygget en ekstra etage - ud over primærkommuner og amter, og hvor København og Frederiksberg endda havde den særlige status som både primærkommune og amt.

Ifølge det politiske kompromis skulle Hovedstadsrådet revurderes efter fire år, men det viste sig at fungere bedre, end de fleste havde ventet, så det fik lov at leve fra 1974 til udgangen af 1989, hvor VKR-regeringen ophævede det - uden at sætte noget i stedet.

Man stod nu igen med en storbyregion uden nogen egentlig fælles styring og koordination, en region der funktionsmæssigt omfattede 50 kommuner og fem amter, København og Frederiksberg indbefattet. Alle med forskellige særinteresser og forskellig grad af ulyst til at engagere sig i de mere belastende fælles opgaver.

Udviklingen i området gik i stå allerede for mange år siden, både fordi "den jyske mafia" søgte at spænde ben for alle anlæg og andre dispositioner i Hovedstadsregionen, og fordi også staten var bange for, at København ville blive for stor - og derfor stoppede alle investeringer her. Denne holdning har fx Miljøministeriet udvist gennem 15 år, hvor modebegreberne har været decentralisering og ligelig udvikling.

Først nogle år efter Hovedstadsrådets bortgang blev der igen taget initiativ til at skabe en form for orden i det forsømte storbyområde. I november 1994 nedsatte Indenrigsministeren en ny Hovedstadskommission, der allerede et år senere, i december 1995, kunne afgive en diger betænkning - som jo altså fik den kranke skæbne, jeg omtalte i begyndelsen.

For dog at gøre noget har regeringen nedsat et Hovedstadsudvalg og en ny kommission, som skal prøve at komme videre.

Udvalget - på ministerniveau - skal forsøge at løse de mange problemer i perioden indtil en reform kan træde i kraft år 2002, hvis det ellers lykkes til den tid. Det indebærer reelt, at staten nu skal styre Københavns-områdets udvikling, men tilsyneladende bliver udvalget impotent, for det ser ikke ud til at få et ordentligt økonomisk grundlag. Man lukker hanen ind i hønsegården ved at lade staten komme til, for selv om ministrene sidder i udvalget, bliver det i praksis centraladministrationen, der kommer til at disponere - og der er ikke just sammenfald mellem ministeriernes og kommunernes ønsker om magtfordelingen. Det kan meget vel få afsmittende virkning på kommunernes vilkår i den øvrige del af landet, hvis de ministerielle embedsmænd får held med at gå dybere ned i de kommunale opgaver i Hovedstadsregionen.

Nok bliver indenrigsministeren formand for udvalget, men det er finansministeren der sidder på pengekassen - og staten har bl.a. økonomiske interesser i Ørestaden og blander sig i planlægningen ud fra sine særlige økonomiske motiver, så staten er på mange måder farlig at danse med for kommunerne.

Landspolitisk bliver det om muligt endnu vanskeligere at tage initiativer i Hovedstadsregionen med den konstruktion, der er skabt nu, for hver gang der skal bruges penge her, kommer usvigeligt sikkert slagsmålet om, hvorfor der skal investeres i København og ikke i Århus, Odense og Aalborg osv.

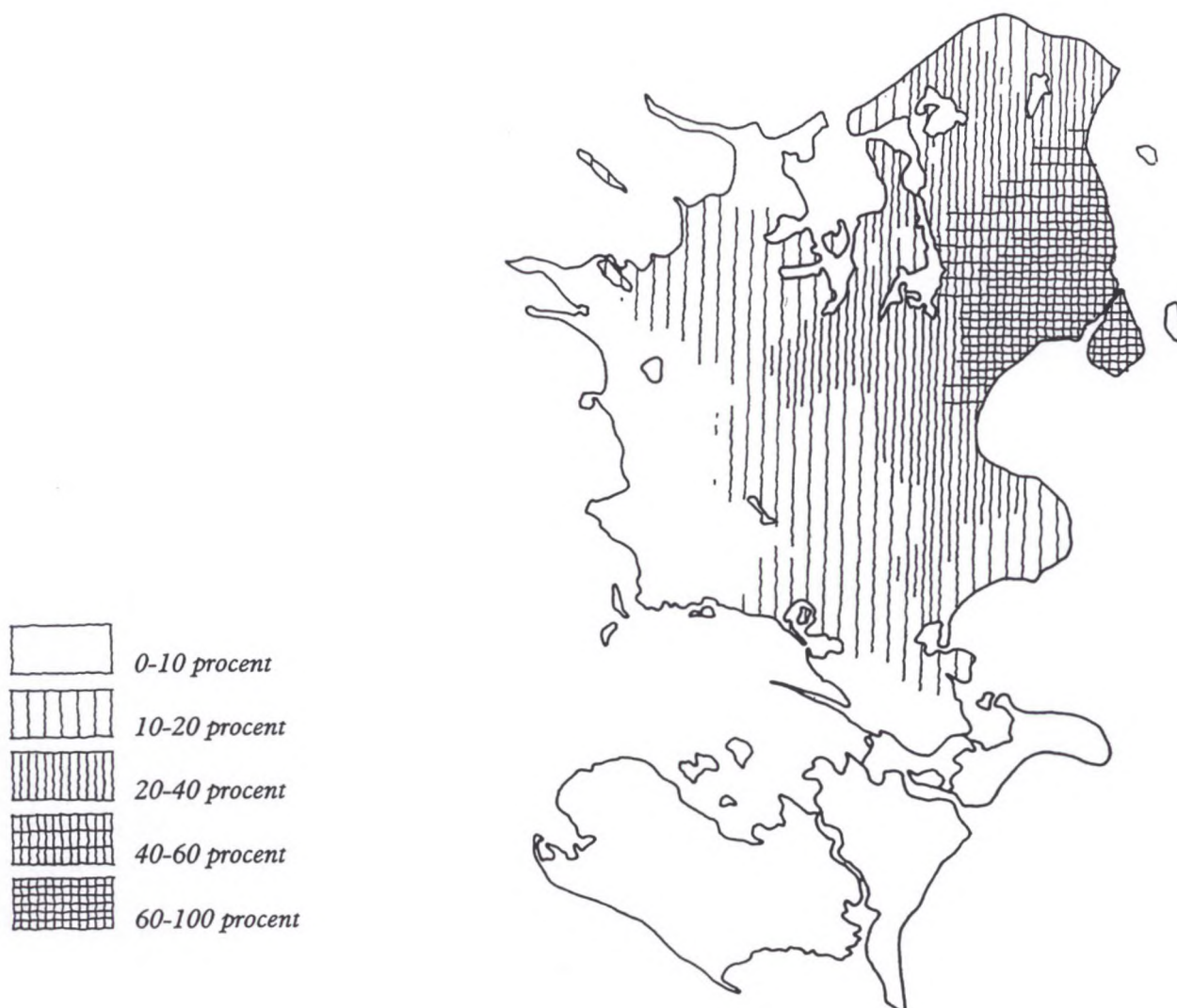
Kommissionen skal se på opgavefordelingen mellem staten, amterne og kommunerne i hele landet. Her 25 år efter kommunalreformen er der god mening i at se på, hvorledes reformen har virket, og hvorledes opgaverne i fremtiden løses bedst muligt. Der er sket store ændringer i samfundet, og

mange nye opgaver er kommet til i de forløbne år. Men det gør det bestemt ikke lettere at løse de særlige problemer i Hovedstadsregionen, når de således skal ses i sammenhæng med det øvrige land. Forholdene er så forskellige, at det langt fra er sikkert, at opgavefordelingen skal være den samme i storbyregionen og i resten af landet, men når nu problemerne skal behandles under ét, risikerer man meget let, at det bliver svært at samle politisk flertal om de løsninger, kommissionen til sin tid måtte komme med.

Historien har en tendens til at gentage sig. For en menneskealder siden brugte man mange kræfter på at rette Skjern Å ud, og nu bruger man lige så mange kræfter på at bringe den tilbage til dens gamle forløb. Hvad fik man egentlig ud af det - bortset fra alt besværet?

På samme måde synes historien om Københavnsregionen at løbe i ring. Her begynder man bestandig forfra med de kedeligste og mest uinspirerende oplæg - blot for efter en masse besvær igen at stå ved udgangspunktet med alle de uløste problemer.

Efter foredraget uddeltes Henning Strøms kommentar "Hovedstadsreformen - i syltekrukke eller urne?" (Arkitekten nr. 10/1996).

*Andel af arbejdsstyrken med arbejdssted i Københavns og Frederiksberg Kommuner samt i Københavns Amt
(fra Betænkning nr. 1307 - her vist i bearbejdet form)*

Hovedstadsrådet bliver til

ved tidl. overborgmester Egon Weidekamp, formand for forberedelsesudvalget

Sideløbende med forarbejderne til kommunalreformen, vi netop har hørt om, søgte man at etablere en form for samarbejde i Hovedstadsregionen.

Initiativet kom fra daværende overborgmester H. P. Sørensen, men det lykkedes ikke at få samarbejdet til at fungere, bl.a. fordi der manglede et lovgrundlag, der kunne give den nødvendige kompetence.

I 1962-63, i Urban Hansens tid, blev samarbejdet mere permanent, og der var derfor ikke mange indvendinger mod det senere Hovedstadsråd, idet samarbejdets nytteværdi var indlysende. Der blev nedsat et arbejdsudvalg, hvortil knyttedes et underudvalg af de fem amtsdirektører, og de udførte et fremragende arbejde, der yderligere styrkedes af, at de fem hver for sig havde politisk feedback til deres respektive baglande. En mere detaljeret redegørelse kan ses i Hugo Marcussens note om Hovedstadsrådet (Byplanhistoriske Noter 32).

Efter blot et halvt år lå rammerne for Hovedstadsrådet klar - der var ikke vore dages dramatik dengang i 1973 - der herskede fred og saglighed, enighed om sammensætningen og bemanding af administrationen. Heller ikke udpegning af formanden voldte problemer. Der var enighed om, at han skulle findes uden for København. Det hele lå klart efter usædvanlig kort tid i januar 1974.

Udvalgsformandens største problem viste sig faktisk at være, at han havde glemt at læse lovens sidste paragraffer - om diæter! Der viste sig at være forskellig skik og brug på dette felt, men det blev nu også klaret.

Hovedstadsrådet i praksis

ved borgmester Bent Sørensen, Hundested

Hovedstadsrådet startede 1. april 1974. Jeg blev formand og var det til 1986. 12 spændende år. Hovedstadsrådet overtog hele personalet fra Egnsplanrådet med regionplanchef Hugo Marcussen i spidsen.

Vel havde Egnsplanrådet godkendt Regionplan 1973, men rådet var usikkert og ville selv. Så planen blev sendt til fornyet høring. Især var de 50 kommuners mening vigtig.

I august 1974 blev planen endeligt vedtaget i rådet, og så skulle Miljøministeriet godkende den. Det var et værre tovtrækkeri, for Planstyrelsen syntes ikke, planen var god nok som grundlag for kommuneplanlægningen. Flere tidligere regionplanlæggere var ansat i Planstyrelsen og mente, at de var bedre til den planlægning.

Først efter en etapeplan af regionplanen med beskedne arealudlæg blev Regionplan 1973, 1. etape godkendt som grundlag for kommunernes planlægning. Da havde godkendelsesproceduren også taget to år.

Der var store vanskeligheder med at koordinere den kollektive trafik. Men det lykkedes for Kjeld Olesen at medvirke til, at den kollektive trafik blev samlet under Hovedstadsrådet i 1975. Det huede ikke DSB, og i 1988 lykkedes det DSB gennem et skin-udvalg under Trafikministeriet at slippe fri fra Hovedstadsrådet.

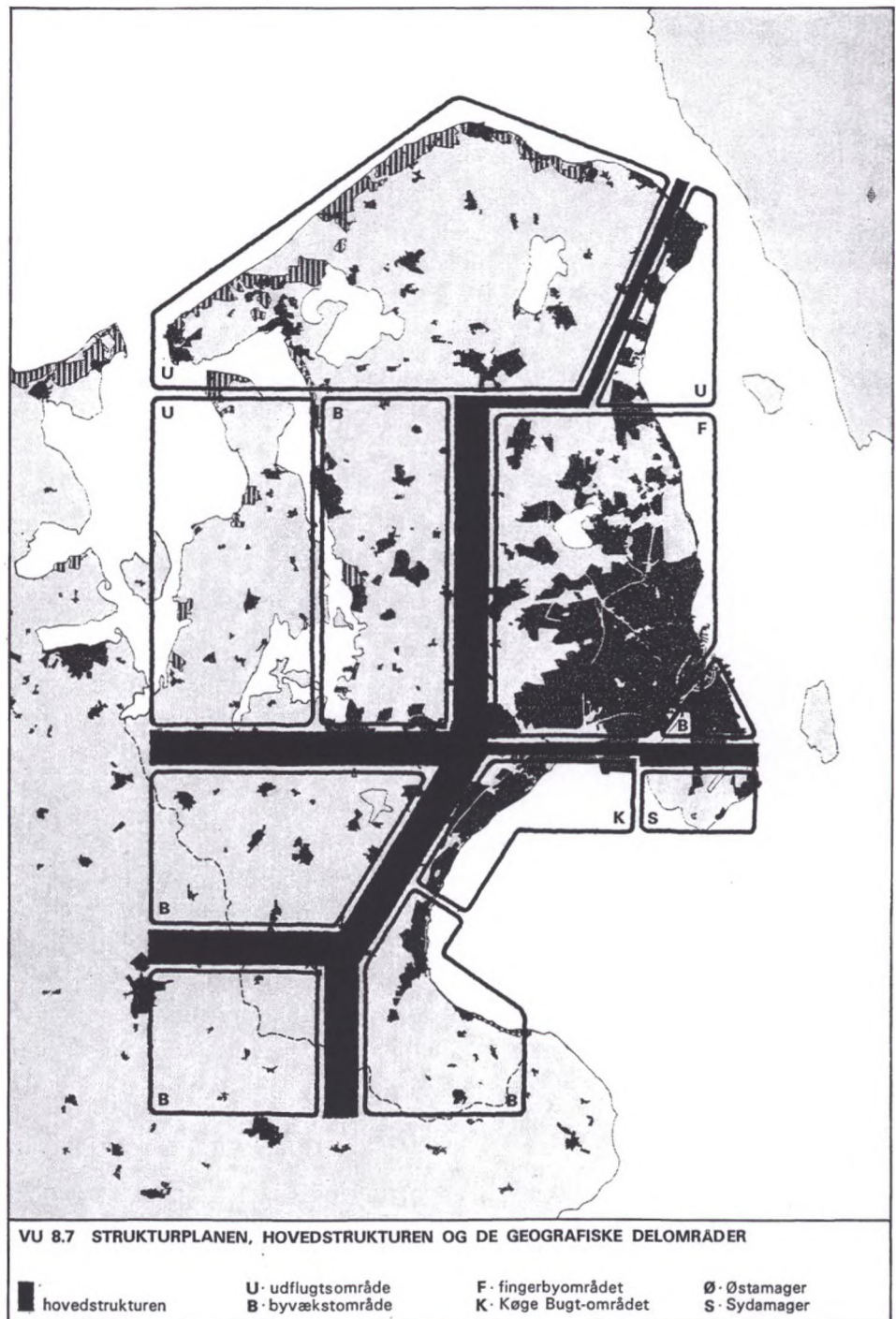
Den samlede sygehusplan for Hovedstadsregionen havde store vanskeligheder, da Hovedstadsrådet jo ikke skulle tage sig af driften, men kun lave planerne. De fem enheder, der stod for driften, var besværlige samarbejdspartnere.

Miljøplanlægningen var noget nyt, som senere blev en af de vigtigste opgaver. Miljøsagerne blev i første omgang behandlet i amterne og så først i Hovedstadsrådet, som havde et særligt miljøudvalg. Det satte også nid mellem amter og råd.

En vigtig opgave var opkøb af arealer til fremme af regionplanen. Det blev - især de første år - gennemført med succes. Rådet var solidariske og opkøbte bl.a. store områder i det åbne land i Vestegnen, der ikke havde de samme naturværdier som Nordeggen.

Vi var også igangsættere af Køgebugt Strandpark, efter at Køgebugtudvalget blev nedlagt og opgaverne blev overført til Hovedstadsrådet. Så overtog Københavns Amt opgaven, og den blev en stor succes.

Allerede efter nedsættelsen af Hovedstadsrådet drøftede man at gøre rådet permanent. En paragraf i hovedstadsloven omhandlede dette spørgsmål. Givet fordi socialdemokraterne ved lovens vedtagelse stadig håbede på et storamt. I 1984 prøvede Britta Schall Holberg (indenrigsminister) at få rådet gjort permanent. Der blev nedsat en kommission med Nordskov Nielsen som formand. Betænkningen derfra støttede Hovedstadsrådet. Den 6. februar 1984

Strukturplan, hovedstruktur og de geografiske delområder - fra "Egnsplanrådet: Strukturplan 1972 for Hovedstadsregionen"

fremlagdes et lovforslag om at ophæve revisionsbestemmelsen. Et overvældende flertal i Folketinget stemte for, at Hovedstadsrådet blev gjort permanent. - Men kun fem år efter, i 1990, lykkedes det for Thor Petersen fra Venstre at få rådet nedlagt!

Det er en sørgelig historie, som selvfølgelig burde have endt med et storamt i stedet for.

Kommentarer og diskussion

Peder Boas Jensen: Hvad vil der ske i 2002? Hvordan undgår vi at opleve den samme situation - der nedsættes en kommission, den fremkommer med et oplæg - og det bliver trådt ned! Vi må erkende, at en hovedstadsordning ikke er en folkesag. Måske bør man lave et storbyråd, der overtager både amtslige og statslige funktioner, og så kan en række opgaver decentraliseres videre til kommunerne. Kaj Ikast siger, at "den jyske mafia" er en succes, fordi den har noget at stå sammen om, fx motorveje, og han har jo ret, når han siger, at københavnernes ikke vil have motorveje, men så må et storbyråd i stedet stå sammen om opgaver, der passer til Hovedstadsregionen. For at komme videre er det vigtigt at udsende et signal om, at nu sker der noget.

Egon Weidekamp: Det lyder godt, men man kan ikke engagere folk i overordnede problemer. 15 års nærdemokrati-debat er sygnet hen - og ingen i Folketinget interesserer sig for decentralisering.

Johan Garde: Staten kan ikke planlægge noget, der skal sættes i værk, men kan kun planlægge for at passe på noget, der eksisterer. Det gælder også decentraliseringsspørgsmålet.

Jesper Harvest: Det er sagt, at staten blander sig i detaljer, og det er desværre sandt. Staten forstår ikke begrebet rammeplanlægning. Det går langt bedre med initiativer, der kommer nedefra: Den fornemme planlægning, vi nu kan se udstillet i Ballerup, kunne aldrig være skabt af en mastodontkommune. Man må gøre det klart, hvad der har national interesse, og så må staten holde sig fra detaljerne.

Peder Boas Jensen: En replik til Weidekamp: Nogen må stille visionære forslag. Gentager derfor: Hvordan kommer vi videre?

Egon Weidekamp: Det er svært at engagere folk i overordnede spørgsmål, fordi de tror, man vil fratage dem nogle af de rettigheder, de har fået. Skal det vække folkelig interesse, skal det være umiddelbart forståeligt. Kan egentlig kun se to muligheder - enten må politikerne tage deres ansvar alvorligt, eller også må vi afskaffe demokratiet.

Kirsten Andersen: De visionære forslag kunne måske spire frem gennem en opgave på Kunstakademiet.

Poul Lyager: Peder Boas Jensens frygt er særdeles velbegrundet. Gennem 50 år har modsætningsforholdet mellem provins og hovedstad væltet alle planinitiativer. Derfor er det vigtigt at se på, hvad der er årsagen til dette modsætningsforhold. Kaj Ikast har bl.a. sagt: "I København har I alle specialisterne, men vi har magten!" Det kunne jo være fristende at bytte. Måske kunne man få belyst årsagerne til modsætningsforholdet gennem en universitetsopgave.

Hans Mammen: Hovedstadsregionen skal vist være lykkelig for, at den ikke blev omfattet af kommunalreformen. I Jylland gik planlægningen totalt i stå ved kommunalreformen, fordi man nu brugte alle kræfterne på at opbygge nye procedurer og ny administration. Store forarbejder kan måske også i Hovedstadsregionen sætte det praktiske planlægningsarbejde i stå. En sidebemærkning om de jyske motorveje - man må ikke overse de geografiske forskelle. I Jylland er motorvejene nødvendige.

1. Køgebugt Strandpark

*ved direktør Kresten Leth Jørnø, Danske Elværkers Forening,
tidl. sekretær i I/S Køgebugt Strandpark*

Planerne om Køge Bugt Strandpark har en lang forhistorie. Allerede *Københavnsegnens grønne Omraader*, Dansk Byplanlaboratoriums betænkning fra 1936, peger på muligheden for at skabe en badestrand gennem opfyldning ved Avedøre Holme, og tanken findes også i *Fingerplanen* fra 1947. Fingerplanens princip med byudvikling langs trafiklinier, der stråler ud fra city, rummer også en båndby langs Køge Bugt, og i 1961 påbegyndes planlægningen for dette område, idet der vedtages en lov og nedsættes et planlægningsudvalg for Køge Bugt-området. I vækstårene kommer en betydelig byudvikling i gang i Køge-fingeren, men også inddæmningstanken arbejdes der videre med, og det udmøntes i en rapport "Skitseforslag til inddæmning af Køge Bugt", 1965. På dette grundlag nedsættes et særligt underudvalg, der skulle fremme ideen om at inddæmme et område mellem Avedøre Holme og Olsbækkens udløb i Greve, og i 1968 kom en samlet rapport om inddæmning i Køge Bugt. Samme år gav Ministeriet for off. arbejder sin principielle godkendelse af inddæmningsprojektet, og der blev udarbejdet en byplanvedtægt for området, der endnu kun udgjorde en del af søterritoriet. Og så skete der ikke rigtig mere i denne omgang.

Synlige resultater kom der først i løbet af 1970'erne, men så gik det til gengæld også hurtigt. I 1974 blev Hovedstadsrådet etableret, og året efter blev den særlige lov om planlægning af Køge Bugt-området ophævet, hvorefter arbejdet med strandparken blev baseret på en overenskomst mellem Miljøministeriet og Hovedstadsrådet. I/S Køge Bugt Strandpark blev stiftet i 1975. Bag selskabet stod Københavns og Roskilde Amter, kommunerne langs kysten, dvs. Hvidovre, Brøndby, Vallensbæk, Ishøj og Greve Kommuner samt de to centralkommuner København og Frederiksberg. Og vigtigst af alt: Der kom penge på bordet. Hovedstadsrådet formidlede 17,5 mio. kr. fra staten og påtog sig sekretariatsarbejdet med teknisk bistand fra Københavns Amts tekniske forvaltning.

Selskabets første forretningsudvalg bestod af Per Kaalund (formand), Poul Hansen (næstformand), Johs. Rovsing, Helge Muhle Larsen, Per Madsen, Egon Weidekamp og Jørgen Svendsen. Per Kaalund, Hugo Marcussen og Ivar Jørgensen dannede en lille, effektiv styregruppe, og sekretariatet blev bemandet med Kresten Leth Jørnø, Niels Thouggaard og Finn Hemmingsen.

Alle de administrative og formelle spørgsmål blev bragt på plads. Det drejede sig om vedtægter, udgiftsfordeling, de såkaldte § 5-arealer - dvs. arealer erhvervet efter en bestemmelse i Køge Bugt-loven, valg af rådgivende ingeniør, advokat, revisor osv.

Gennem hele 1976 foregik der et omfattende planlægningsarbejde. Der skulle skabes et nyt landskab bestående af brede badestrande med beplantede klitter og bagvedliggende saltvandssøer. Som stikord, der kan give et indtryk af de mange opgaver og problemstillinger, der skulle arbejdes igennem, kan blot nævnes opmåling og projektrevision, forhandlinger med en næsten endeløs række myndigheder, ministerier, kommuner, fredningsnævn, landvæsenskommissioner osv. Der skulle også ske en afklaring af fiskernes interesser, og hertil kom alle grundejerne - omkr. 350 grundejere ved stranden måtte man komme overens med vedr. skel- og beplantningsforhold.

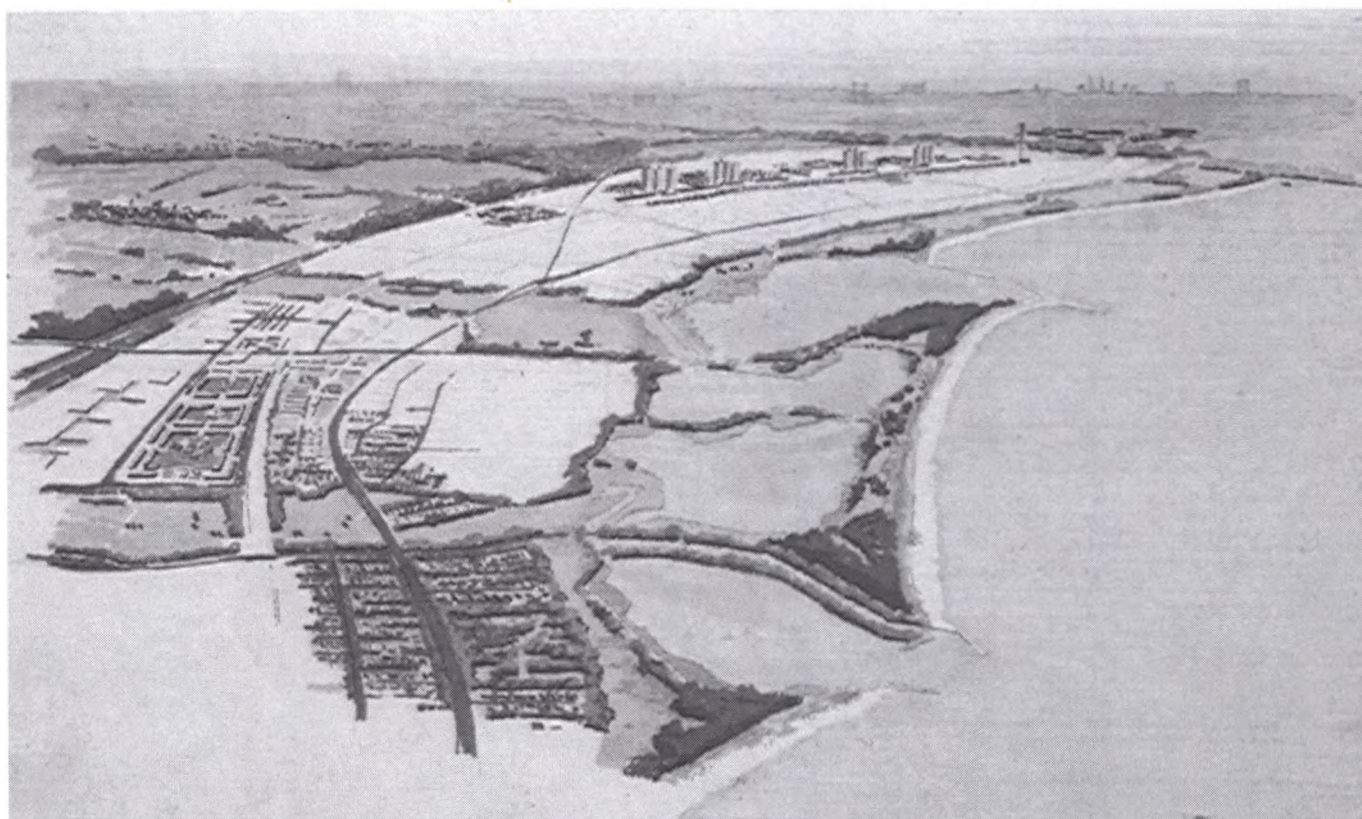
I december 1976 kunne der afholdes licitation - efter EF-reglerne, det var jo et større projekt - og endelig i det nye år kunne maskinerne gå i gang. Hovedentreprenør blev det tyske firma Wabau, der så sig i stand til at udføre inddæmningsarbejdet på to år i stedet for de ellers forudsatte tre, en betydelig økonomisk fordel i denne højrenteperiode.

Sideløbende med anlægsarbejdet fortsatte den detaljerede planlægning, der udmøntedes i en lang række delopgaver. Der blev udarbejdet en funktionsplan, en teknisk forsyningsplan, en vej- og stiplan og en beplantningsplan, kommunegrænserne skulle fastlægges på det nyvundne land, der blev udarbejdet en indretningsplan, en navneplan - de nye lokaliteter skulle jo også hedde noget, en driftsplan - og endelig blev der lavet lokalplaner for områdets havne.

Sidst på året 1979 kunne hovedentreprisen, inddæmningsarbejdet afleveres, og samtidig var mange af delarbejderne - installationer, veje, stier, kiosker, toiletter mv. færdiggjort, således at de nye badestrande allerede var taget i brug af befolkningen i sommeren 1979. Den officielle indvielse blev foretaget den 8. juni 1980 af statsminister Anker Jørgensen.

Også efter indvielsen fortsatte anlægsarbejderne i strandparken. Øerne til lystbådehavnene blev etableret i 1980, finansieret af hovedstadsfond-lån, og herefter overtog de lokale havnebestyrelser initiativet med at få de enkelte havne virkeliggjort. Andre større og mindre elementer blev føjet til - også et kunstmuseum er blevet lagt i strandparken.

I dag ligger Køge Bugt Strandpark som om den altid havde været der. De mange formelle og tekniske problemer, der skulle overvindes, er et overstået kapitel. Strandparken er blevet en selvfølgelig del af beboernes daglige liv, og hovedstaden har fået et fritidsområde, der er enestående også i international sammenhæng - et syv kilometer langt, frit tilgængeligt kystlandskab blot 15 km fra storbyens centrum.

Perspektivtegning - Planlægningsudvalget for Køge Bugt-området, 1974

2. Samlet plan for bevaring og benyttelse af det åbne land

*ved byplanchef i Ørestadselskabet, arkitekt Lars Nielsen,
tidl. fredningsinspektør i Hovedstadsrådet*

Alle tilstedeværende her kender Egnspanudvalgets "Fingerplan" fra 1947. Jeg vil ikke gennemgå planen, men blot pege på, at mange af de begreber, der i dag er knyttet til rekreative områder i Hovedstadsregionen, har rod i Fingerplanen, først og fremmest de grønne kiler. Fingerplanens planlægningsområde dækkede mindre end halvdelen af det område, som i dag så rammende betegnes HT-området.

I Egnspanudvalgets "kommissorium" oplyses der intet om, hvilket geografisk område udvalget skulle beskæftige sig med, ud over at opgaven drejer sig om Københavnsegnen. Men, som der står i Fingerplanrapporten: ". . . hvor langt strækker den sig? I enkelte Henseender - f. Eks. med Hensyn til Feriebebyggelse, visse Trafikanlæg m.v. - burde hele Landet, eller i det mindste hele Sjælland, regnes med. I andre Henseender - Vandforsyning, Week-end-Områder m.m. - kommer man i det mindste ud paa den anden Side af Hillerød, Roskilde og Køge. Det fremgaar imidlertid klart af Formaaalsbestemmelserne, at Hovedopgaven er at planlægge selve den bymæssige Udvikling. Hvilke Omraader anbefales til Bebyggelse? . . . Det primære Omraade bliver altsaa det Omraade, inden for hvilket den bymæssige Udvikling af Storkøbenhavn kan tænkes at ske."

Det blev besluttet, at området omfattede 52 kommuner, og at Storkøbenhavns byvækst frem til 1985-2000 kunne rummes inden for dette område.

Planlægningsområdet, inden for hvilket Hovedstadsrådet skulle planlægge, var klarere defineret, nemlig det område, som var dækket af de fem amtskommunale enheder, Københavns og Frederiksberg Kommuner, Københavns Amt, Frederiksborg Amt og Roskilde Amt. Både funktionelt, trafikalt og ikke mindst geografisk/topografisk forekommer Hovedstadsregionen som et hensigtsmæssigt planlægningsområde.

Det kan være svært at definere et planlægningsområdes grænser. Skal det gøres ud fra et naturgeografisk synspunkt, kan grænserne næppe defineres bedre end "fra kyst til kyst". Hovedstadsregionen er på nær en ca. 70 km grænse mod Vestsjællands og Storstrøms Amter omgivet af vand. Grænsen mod naboamterne er i geografisk og topografisk henseende også velbestemt, idet den flade hedeslette mellem Køge- og Roskildefingeren afløses af et kuperet, skovklædt terræn i grænseområdet mellem Sjællands tre regioner.

Hovedstadsrådet arbejdede med planlægning i Hovedstadsregionen i mere end 15 år. Adskillige regionplaner og regionplantillæg så i denne periode dagens lys. De første planer var udpræget vækstorienterede, hvilket ikke var mærkeligt, når man tager i betragtning, at der blev bygget knapt 20.000 boliger om året i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne. Senere faldt byggeriet - både bolig- og erhvervsbyggeriet - markant, og i perioden fra 1982 til 1989 blev det klart, at det ikke var nødvendigt at udlægge areal til ny byvækst. En væsentlig planlægningsmæssig indsats blev rettet mod at fastlægge de overordnede rammer for udviklingen i det åbne land uden for byområderne.

I lovgivningen nævnes en række interesser, som skal varetages gennem planlægningen. Det drejer sig på den ene side om de fredningsmæssige interesser og de miljømæssige interesser, der knytter sig til beskyttelsen af vandløb, søer, kystvande og grundvandet. På den anden side drejer det sig om de interesser, der knytter sig til det åbne land, som produktionsområde for jordbrugserhvervene og som hovedleverandør af grus, ler og vand til storbyområdet som helhed.

I 1989 fremlagde Hovedstadsrådet med "Regionplan 1989" det vel nok mest

omfattende og gennemarbejdede regionplanforslag til dato. En meget væsentlig del af dette arbejde handlede om "Det åbne lands planlægning".

Det åbne land udgør $\frac{3}{4}$ af regionens samlede areal og omfatter både "landbrugslandet" og en række naturområder som skove, strande og søer, der både fungerer som friluftsområder for befolkningen og som levesteder for regionens planter og dyr. Herudover er det åbne land leverandør af råstoffer til bygge- og anlægsvirksomhed, af vand til husholdning og industri og i et vist omfang oplags- og affaldsplads for storbyregionens byområder. Det åbne land skal også give plads til motorveje, jernbaner og øvrige store tekniske anlæg, som er nødvendige for at få storbyområdet til at fungere.

Der bor 1,7 mio. mennesker i Hovedstadsregionen, og størstedelen har kun begrænset adgang til områder, som kan benyttes til daglige friluftsaktiviteter. Det blev derfor endnu en gang erkendt, at Fingerbyområdets grønne kiler måtte sikres til almene friluftsformål.

Illustration fra Regionplan 89, kapitlet "Det åbne lands planlægning"

Dette gjaldt også andre bynære arealer, herunder de endnu ubebyggede områder, som i visse byfingre og sommerhusområder sikrer landskabelig sammenhæng mellem kyst og bagland. Storbybefolkningens behov for friluftsskaktiviteter kan imidlertid ikke udelukkende opfyldes i de bynære områder. Friluftsliv omfatter også ture og udflugter med det formål at opleve og bruge det åbne lands mange friluftstilbud. Derfor måtte der også udpeges områder i Hovedstadsregionen, hvor landskabets kultur- og naturhistoriske særpræg ville give mulighed for særlige friluftsoplevelser.

I Hovedstadsregionen findes mange naturområder, hvortil almenheden er sikret adgang via lovgivningen. Det drejer sig om arealer opkøbt efter den såkaldte lov 230, søer og kyster, fredede områder, offentligt ejede arealer udlagt til friluftsmæssige formål samt skove.

Det er karakteristisk, at den nordlige del af Hovedstadsregionen er tilgodeset fra naturens side af landskabeligt gunstige forhold. Store skov- og søområder samt mange fredede arealer sikrer offentligheden adgang.

Den vestlige del af regionen er karakteriseret ved et i landskabelig henseende mindre interessant tilbud til friluftslivet. Som en konsekvens heraf, og fordi byvæksten gennem de sidste 50 år er søgt styret i sydvestlig retning, har det været nødvendigt at tilføre landskabet friluftsmæssige kvaliteter. Det er sket gennem store arealopkøb, skovplantninger og etablering af friluftslandskaber som Vestskoven, Hedeland og Køge Bugt Strandpark samt enkelte fredninger, heriblandt de meget omfattende fredninger af Kalvebodkilen og Vestvolden.

Landskaber, der rummer en variation af oplevelsesmuligheder, er af stor interesse for det almene friluftsliv. Sådanne landskaber er områder, der viser hvordan regionens landskab er dannet, og hvordan landskabet gennem tiden har dannet grundlag for bosættelse. Det er desuden landskaber med mange naturområder og et rigt plante- og dyreliv. På grundlag af et meget omfattende registrerings- og analysemateriale udpegede Hovedstadsrådet de områder i regionen, som måtte karakteriseres som særlige regionale interesseområder inden for geologi, kultur, historie og biologi. Disse områder tilsammen blev karakteriseret som oplevelsesrige landskaber.

De regionale friluftsområder og de oplevelsesrige landskaber udgør tilsammen grundlaget for udpegning af interesseområder for det almene friluftsliv. En del af disse arealer indeholder imidlertid beskyttelsesinteresser, der er uforenelige med en øget friluftsmæssig anvendelse. Blandt andet gennem Hovedstadsrådets banebrydende arbejde med overvågning af regionens sårbare naturområder blev der tilvejebragt en stor viden om naturens bæredygtighed.

Erfaringerne har vist, at en for intensiv friluftsmæssig udnyttelse af et naturområde kan påvirke plante- og dyrelivet i negativ retning. Det er derfor nødvendigt at sondre mellem sårbare naturområder, der ikke tåler friluftsliv og sårbare naturområder med begrænsninger for friluftsliv. Et samlet "sårbarhedskort" over regionen viser, at den sydvestlige del af regionen i den henseende er et mere brugbart og robust friluftsområde end nordeggen.

Storbybefolkningens traditionelle mål for udflugter og alment friluftsliv er regionens skove og badestrande. De "oplevelsesrige landskaber" indeholder foruden de traditionelle udflugtsmål en række lokaliteter, der må vurderes at have interesse som udflugtsmål på grund af gode muligheder for at opleve geologiske, kulturhistoriske og biologiske værdier. Udflugtsmålene kan være en bestemt lokalitet eller et større område.

For at styrke friluftslivet blev der i regionplanen også udpeget en række udflugtscentre, hvor der skulle være mulighed for at lokalisere teltpladser, vandrerhjem og naturskoler.

Tilgængelighed er kodeordet, når der er tale om at opnå den fulde friluftsmæssige udnyttelse af regionens landskaber. Friluftslivets vilkår kan forbedres væsentligt, hvis adgangsmulighederne til det åbne land øges. Eksisterende markveje og stier giver i et vist omfang befolkningen mulighed

for at færdes i det åbne land, men kun få af stierne er anlagt med rekreativt sigte. Udbygning af et regionalt grønt stinet med forbindelse fra byområderne til regionens naturområder kunne skabe den tilgængelighed til det åbne land, som er en af forudsætningerne for, at befolkningens friluft aktiviteter kan øges.

Formålet med et regionalt grønt stinet var at etablere et stisystem, som ved sit forløb gennem regionens landskaber gav mulighed for friluftsmæssige oplevelser i de udpegede friluftsområder, og som kunne forbinde udflugtsmål og udflugtscentre.

Stinettet skulle bestå dels af radiære forbindelser fra byområderne gennem kilerne og dels af forbindende stier på tværs. Det var ikke hensigten, at det regionale grønne stinet skulle erstatte lokale rekreative stisystemer, men tværtimod forbinde dem med de vigtigste af regionens friluftsområder.

Hovedstadsrådet udpegede på grundlag af det omfattende registrerings- og analysearbejde, som jeg har omtalt, Hovedstadsregionens friluftsområder. Det er imidlertid vigtigt i denne sammenhæng at pege på, at planlægningen af det åbne land også omfattede råstof-, landbrugs- og vandindvindingsplanlægning. Og ikke kun en sektorvis planlægning, men også en samlet sektorafvejning mellem de enkelte interesser.

Det er vigtigt, at den grønne regionale planlægning er en kontinuerlig planlægning, hvor lag på lag af viden, erfaring og visioner sikrer det bedst mulige udgangspunkt for realisering af de grønne visioner.

Men det vigtigste er at holde fast ved de regionplanmæssige retningslinier for udnyttelse og afgrænsning af de grønne interesseområder, således som de blev formuleret af Hovedstadsrådet i forbindelse med planlægningen af det åbne land.

- Fingerbyområdets grønne kiler med sammenbindende grønne områder skal friholdes for bygningsanlæg.
- Landzonestatus skal opretholdes.
- De omliggende byområders grænser skal fastholdes.
- Lokale bynære friluftsområder skal primært udnyttes til almene friluftsmål. Tilgængeligheden bør øges gennem stianlæg og arealopkøb, og den rekreative værdi øges ved at tilføre landskabet nye elementer, som især langs byområderne i Køge Bugt og Roskildefingrene kan være skovplantninger.

Den 1.1.1990 blev Hovedstadsrådet nedlagt, og opgaverne udlagt til de fem amtskommunale myndigheder. Amterne viderefører, bearbejder og detaljerer nu de grønne intentioner fra Regionplan 1989, men i sagens natur er det ikke en simpel sag at sammensætte de fem enheders oplæg til et samlet billede af Hovedstadsregionens grønne struktur.

3. Miljøplanlægning i hovedstadsregionen

*ved cheffingeniør Jens Lønholt, Vandkvalitetsinstituttet,
tidl. funktionschef i Hovedstadsrådet*

Min personlige baggrund for at fortælle om nogle sider af Hovedstadsrådets virksomhed består i, at jeg i årene 1976-80 var projektleder for de større recipientundersøgelser, og derefter i 1980-87 var funktionschef for miljøplanlægningen.

Hovedindholdet i dette indlæg kan opstilles i fem punkter:

1. Hovedstadsrådet som organisatorisk nytænkning.
2. Hovedstadsrådet som faglig frontløber på miljøområdet.
3. Hovedstadsrådet som efteruddannelsesinstitution og arbejdsformidling.
4. Hovedstadsrådet som eksportvirksomhed - og
5. mig og Hovedstadsrådet.

1. *Hovedstadsrådet som organisatorisk nytænkning.* Som overordnet organisationsstrategi valgte man at opbygge en smal forvaltning, bemannet med projektledere og specialister. Det strategiske arbejde og den politiske betjening måtte helt naturligt udføres af forvaltningen, men resten købte man ude i byen.

Fordelene ved denne strategi var, at man fik en lille, men effektiv, slagkraftig og fleksibel forvaltning, og at videnopbygningen kom både det offentlige og de private virksomheder til gode, hvormed man samtidig opnåede et eksportpotentiale.

En sammenligning er ganske interessant: Den samlede miljøforvaltning i Hovedstadsregionen svarede i *Hovedstadsrådets tid* til 80-100 årsværk, fordelt på 60-70 årsværk incl. arbejdet i bistandsenhederne og 20-30 årsværk hos konsulenterne, hvortil konsulentudgifterne i nutidskroner beløb sig til ca. 15 mio. kr. I dag svarer den samlede miljøforvaltning i Hovedstadsregionen til 400-500 årsværk.

2. *Hovedstadsrådet som faglig frontløber på miljøområdet.* Hovedstadsrådet gik i spidsen på mange områder.

Den regionale recipientkvalitetsplanlægning indebar således en konkretisering af den daværende danske vandforureningspolitik, man fik ny viden om sammenhængen mellem recipientkvalitet og tekniske indgreb, der blev udviklet vandkvalitetsmodeller - og som synlige resultater har vi i dag Roskilde Fjord planen, Køge Bugt planen og Mølleåplanen mv.

Den regionale vandindvindingsplanlægning gav på tilsvarende måde nye erfaringer mht. ressourcevurdering og prognoser, kvantificering af indvindings påvirkning af vandføringen i vandløbene - og valg af afhjælpende foranstaltninger, herunder neddrøsling og udpumpning.

Gennem den regionale lossepladsplanlægning blev der udviklet kvalificerede prognoser og regional afvejning, og der blev anlagt en storlosseplads på Avedøre.

3. *Hovedstadsrådet som efteruddannelsesinstitution og arbejdsformidling.* Medarbejderne fik en løbende efteruddannelse gennem deres daglige arbejde, hvor de opnåede ny kompetence i projektledelse og styring af store konsulentprojekter, strategisk arbejde og politisk betjening. Samtidig fungerede Hovedstadsrådet som arbejdsformidling i betydeligt omfang. Det var således typisk, at nøglemedarbejdere skiftede stilling efter 2-3 års efteruddannelse i forvaltningen, og næsten uden undtagelse sidder alle centrale miljømedarbejdere fra Hovedstadsrådet i dag i private rådgivende firmaer.

4. *Hovedstadsrådet som eksportvirksomhed.* Erfaringerne fra planlægningen i Hovedstadsregionen blev nyttiggjort i mange sammenhænge, bl.a. gennem DANIDA, DANCED, Østbistand og i EU-regi. Det drejede sig bl.a. om principper, metoder og værktøjer for regional planlægning og sektorplanlæg-

ning inden for miljøområdet - og capacity building og decision support management for miljøforvaltninger.

5. *Mig og Hovedstadsrådet.* Endelig til sidst de personlige resultater. Hovedstadsrådet var en utrolig spændende, udfordrende og udviklende arbejdsplads for et ungt menneske, og arbejdet her gav mig den faglige og erfaringsmæssige platform, der førte direkte frem til mit nuværende virke.

København - en grøn kulturby

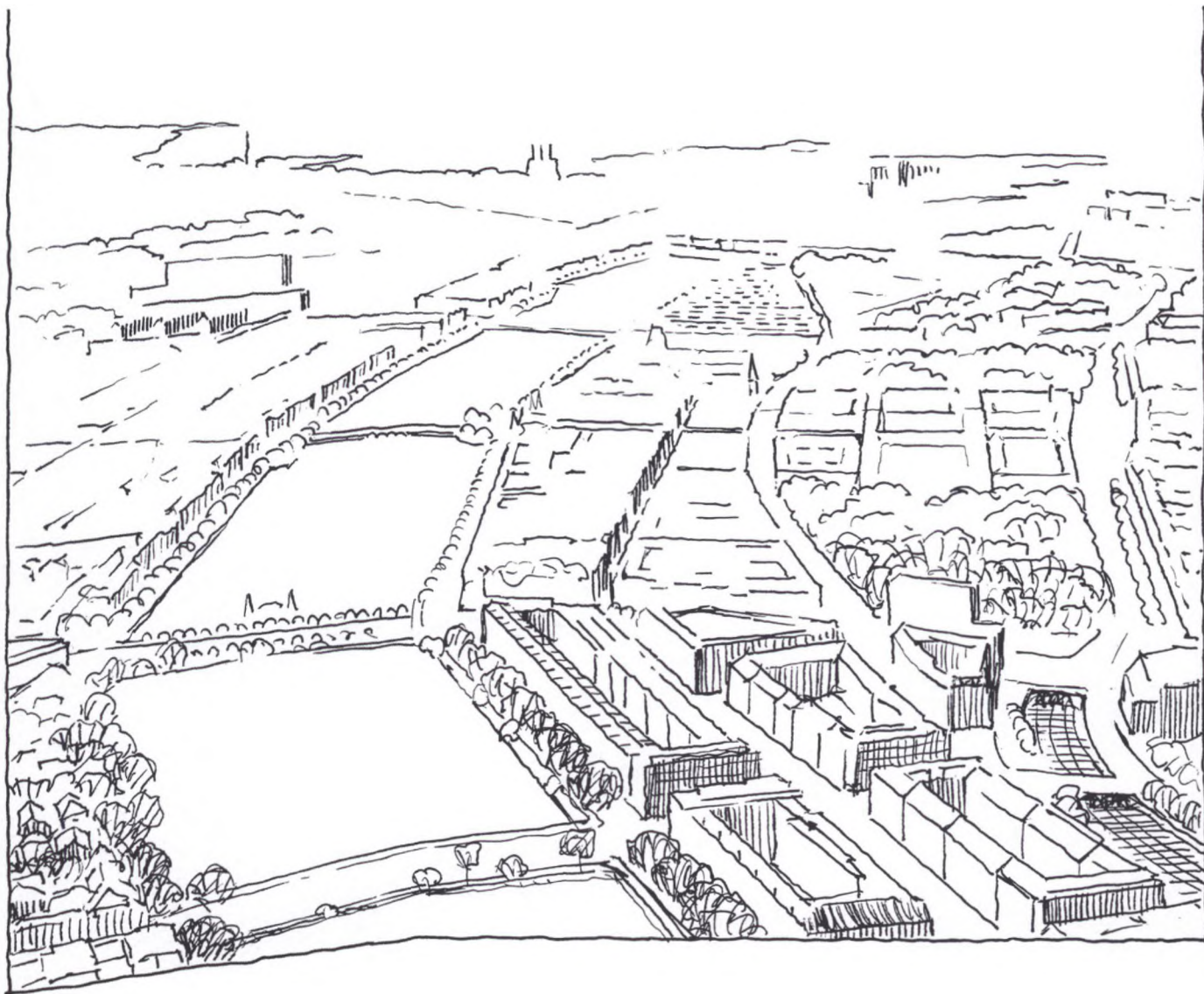
ved arkitekt Carlo Dräger

Indlægget bestod i forevisning af en videofilm - "København - en grøn kulturby", der var produceret for Kulturby 96 af Carlo Dräger, Lars Hegndal og Henry Thomsen.

I filmen fulgte man den cyklende Carlo Dräger fra bymidtens vrimmel og ud i alle dele af Københavnsegnens grønne områder - de bymæssige parker, de ofte smalle, men livsvigtige grønne "spredningskorridorer", de grønne kiler og de store landskaber. Turen gik hele kompasset rundt om storbyen og gav et levende indtryk af hvor store landskabs- og oplevelsesværdier, der dels er skabt, dels er overleveret fra tidligere tider og reddet fra ødelæggelse gennem vore dages planlægning og pleje.

Filmen var en stor oplevelse for dem, der fik den at se - for på grund af funktionsfejl i det lejede - og slet ikke billige! - video-storskærmudstyr, måtte forevisningen afbrydes et stykke inde i filmen. Efter afslutningen af dagens program var en tekniker endelig nået frem og havde fået skik på teknikken, således at de tilbageværende seminardeltagere kunne se hele filmen uden forstyrrelser.

En film kan dårligt genfortælles - men videofilmen kan købes for 250 kr., og den kan ses på et ganske almindeligt TV-apparat med tilknyttet videoafspiller. Det kan varmt anbefales til dem, der blev snydt i denne omgang - og til andre interesserede. (Henvendelse om køb af et eksemplar kan rettes til Henry Thomsen, Skovvænget 21, 8680 Ry, tlf. 86 89 30 60 eller Videoskolen, Viborg, tlf. 86 67 50 55).

Hvor er vi nu? - Status

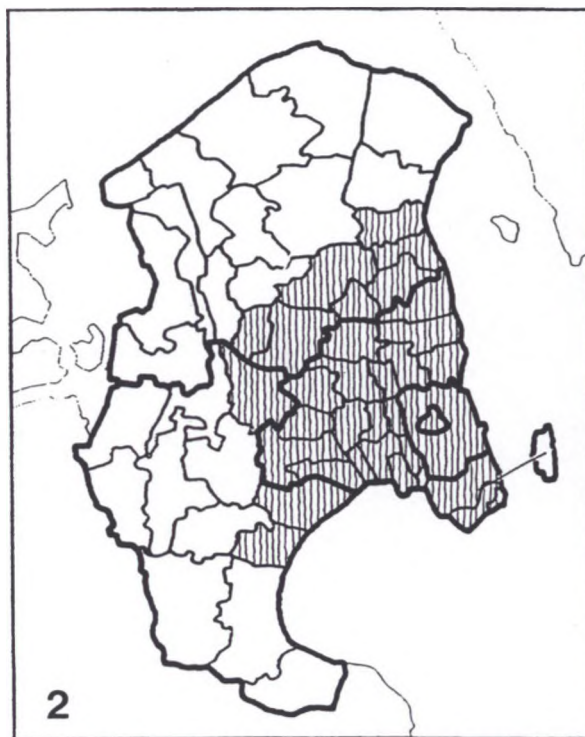
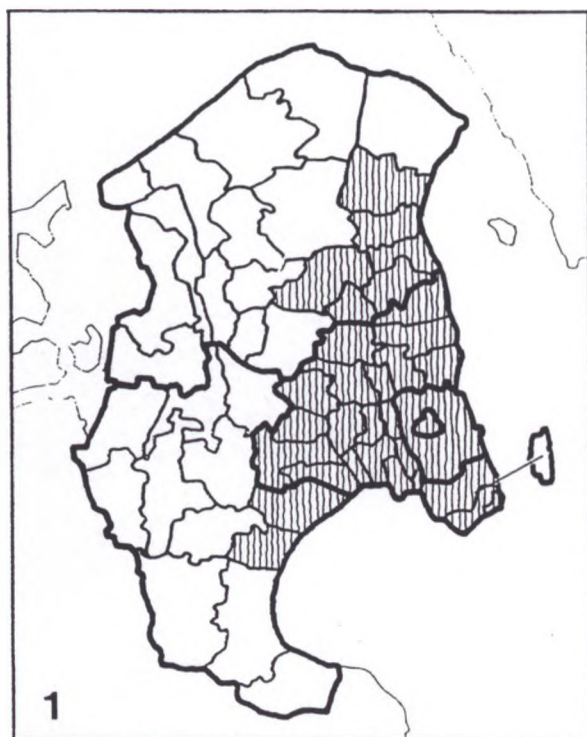
ved departementschef i Indenrigsministeriet Ole Asmussen

Dette indlæg skal mest dreje sig om fremtiden, men først lidt om Hovedstads-kommissionen (som O.A. var formand for, *red.*) og nogle eftertanker om, hvorfor det gik som det gik. Det har vist sig at være svært at forklare, hvor nødvendigt det er, at den demokratiske struktur skal svare til bysamfundet og de særlige opgaver, der skal løses her. En række af illustrationerne fra betænkningen (*Betænkning nr. 1307 fra Hovedstadskommissionen om hovedstads-områdets fremtidige struktur*) illustrerer problemerne - og de viser bl.a., at Hovedstadsregionen ikke er et éntydigt begreb. Fysisk og byvækstmæssigt strækker byområderne sig langt ud i naboamterne, men billedet er forskelligt, når man tager udgangspunkt i forskellige kriterier. Man får således forskellige billeder, når man a) bruger den vanlige statistiske definition om maksimalt 200 m mellem de bymæssigt bebyggede områder, b) markerer de områder der har over 40 % udpendling og c) medregner områder der har maksimalt 1 times rejsetid. På mange andre områder får man tilsvarende vidt forskellige billeder af regionens udstrækning og dens funktioner og mere eller mindre fælles opgaver. I valget af model må man i alle tilfælde sikre, at de enheder, der indgår, både får *indflydelse* på og *ansvar* for de fælles og de uønskede opgaver.

De to modeller, der blev præsenteret af kommissionen, var således *den store*, der omfattede "hele" byområdet - og *den lille*, der var baseret på løsning af de nuværende opgaver. Det viste sig, at alle instanser uden for det politiske system ønskede den store model, men det gjorde amtspolitikerne ikke, og kommunernes holdninger var forskellige.

Som bekendt blev forslaget trukket tilbage. Kommunalvalget kom efterhånden for tæt på, og sagen er nu udsat nogle år.

En opgavekommission skal nu tilrettelægge det videre arbejde og definere de opgaver, der skal løses. Det bliver spændende at se, hvad kommissionen kan nå frem til. Basis for arbejdet er naturligvis det eksisterende administrative system, men meget kan flyttes mellem niveauerne - efter hvad politikerne nu

siger, og for at tage alle i ed er *alle* politiske partier repræsenteret. Arbejdet skal afsluttes i 1998.

Arbejdet skal danne grundlag for de efterfølgende politiske drøftelser, der skal besvare spørgsmålet: Er der brug for en ny hovedstadsordning eller ikke?

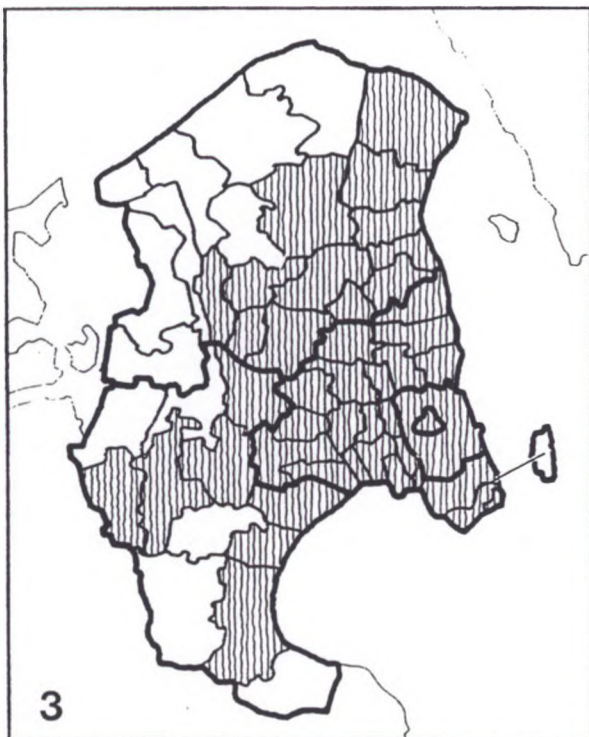
Afsluttende diskussion

Kirsten Andersen (ordstyrer) åbnede diskussionen med spørgsmålet om, hvorledes man nåede frem til beslutninger i stedet for flere undersøgelser.

Niels Salicath: Nogle spørgsmål og kommentarer i forbindelse med Ole Asmussens indlæg: 1) Hvordan kan man lave en investeringsplan uden at kende opgavefordelingen? 2) Regeringens partier er indbyrdes uenige. Det kan kun betyde, at den er handlingslammet. 3) Hvis der kommer statspenge ind i Hovedstadsregionen nu, vil det kun uddybe konflikten i forholdet til det øvrige land. *Kan* man overhovedet komme videre nu?

Ole Asmussen: ad 1) Hvis midlerne følger de enkelte opgaver, skulle det kunne lade sig gøre. ad 2 og 3) Der er flere muligheder, når man ser nærmere på, hvem der har hvilke holdninger. Hvis de radikale ikke er med i den næste regering, vil der være flertal for den store model - og hvis socialdemokratiet beslutter sig for den lille løsning, vil der være et stort flertal sammen med de radikale. Måske er sagen så stor, at den finder sin løsning gennem aftalerne ved selve regeringsdannelsen. Det er interessant at bemærke, at det alene er kommunalpolitikere, der er imod.

Ernst Kristoffersen: Planstyrelsen lavede i sin tid sammen med Erik Hansen, Socialforskningsinstituttet, en rapport om levevilkårene i Hovedstadsregionen. I øvrigt et spørgsmål, om man gik for vidt, da man decentraliserede fx de

*Funktionel afgrænsning af hovedstadsområdet
ud fra forskellige kriterier.
Tre eksempler (fra Betænkning nr. 1307)
her vist i bearbejdet form:*

- 1. Det sammenhængende byområde
ifølge Danmarks Statistiks definition.*
- 2. Pendling: Over 40 pct. pendler til København,
Frederiksberg eller Københavns Amt.*
- 3. Transporttid: Under 1 time med offentlige
transportmidler til centrum.*

sociale opgaver. Der er nu manglende sammenhæng mellem amternes forvaltning af disse opgaver.

Jesper Termansen: En røst fra Jylland: Er det virkelig rigtigt kun at tale om større og større enheder? Der er mange eksempler på, at mindre kommuner fungerer bedre. På Fanø, som er landets mindste kommune, går det fint. Samtidig med overvejelserne over et storstadsamt må man også drøfte opdeling i mindre enheder. Demokratiet forudsætter en opgavedeling, også helt ned i græsrodderne.

Holger Bisgaard: Arbejder som chefplanlægger i Roskilde, men bor i København og er dermed daglig pendler over to amtsgrænser. Jesper Termansens diskussion er ikke relevant i Københavns-området. Her forstår såkaldt almindelige mennesker ikke, at fem amter er nødvendige. I Roskilde findes der to holdninger: 1) Man er sig selv nok. 2) Man er en del af Hovedstadsområdet. Den sidste møder man hos dem, der står for de store investeringer. I befolkningen sker der en kulturændring, som politikerne må indhente.

Ole Asmussen: Svar til flere af indlæggene: Det er rigtigt, at der er lavet mange levevilkårsundersøgelser. Der er nu opbygget en stor database, og det er hensigten at føre undersøgelsen helt up to date ved hjælp af basen. Man kan diskutere, om udligningsordningerne er gået for vidt. Om opgavefordelingen: Nogle partier finder, at der er decentraliseret for meget - Danmark har faktisk decentraliseret videre end alle andre lande, men fælles politiske holdninger er svære at se. På det sociale område arbejdes med en ny ordning, der vil give store kommuner mulighed for at overtage amtslige opgaver efter central godkendelse. Denne ordning kan eventuelt kopieres på andre områder. - Det er rigtigt, at de små kommuner har nærdemokratiske fordele. Netop derfor gennemføres der bydelsforsøg, samtidig med at Hovedstadskommissionen alene beskæftiger sig med de store opgaver. Er helt enig med Holger Bisgaard og tager eksemplerne til sig.

Ib Ferdinandsen: Bor i København og pendler til Glostrup. Deler Ole Asmussens optimisme mht. et nyt kommissionsarbejde, men er derimod pessimist over for virkningerne af den måde de tværgående opgaver skal løses på frem til 2002. Man vil fremover være bundet af de nye "ben", der nu skabes, og af de særinteresser, der manifesterer sig og bliver svære at komme af med. I øvrigt bør vi interessere os mere for dansk-svensk integration, nu hvor den faste Øresundsforbindelse kommer. I Sverige ser vi en Skånestyrelse, der får overført ny kompetence fra Stockholm. Samordningen af regionplanerne bør ske i regionerne i stedet for gennem et ministerielt udvalg.

Gert Moltke, Landsplanafdelingen: Å propos midlertidige konstruktioner: Sygehusfællesskabet skal løse problemerne for Københavns Kommune frem til 2002. Det bliver svært og kan meget vel afføde nye problemer. Vandinvesteringerne kan bruges konstruktivt, men kan også spænde ben. Der er rige muligheder for fejlkonstruktioner hvert år fremover. Er der rimelighed i at behandle alle kommuner ens? I København vil det være nærliggende at placere opgaver i bydelskommuner, uden at det skal påvirke opgaveplaceringen i landets øvrige kommuner.

Ole Asmussen: Man kan være optimist eller pessimist - men noget af baggrunden for, at regeringen tog hovedstadsspørgsmålet op, var at konstruktioner som sygehusfællesskabet er udemokratiske og ikke er egnede til opgaveløsning. De konservative kan godt lide selskabskonstruktioner. Man skal dog lægge mærke til, at der *var* stor politisk opbakning imod selskabsbegrebet. Det er nok muligt, at der i de kommende år vil blive skabt mange farlige selskaber, men dette kan så måske modne beslutsomheden for at finde

en bedre ordning. Skåne-modellen (en storregion) vil presse på, så vi også bliver nødt til at gøre noget. Vi ser fx, at man i Skåne er glad for henvendelser fra virksomheder og straks sætter en masse i værk, hvorimod man i København oplever sådanne henvendelser som besværlige problemer. Til Moltke: Vandet bliver nok genstand for den næste selskabsdannelse - og også de nye bydele.

Kirsten Andersen (ordstyrer) takkede både for en god og udbytterig afsluttende diskussion og rettede en tak til dagens indledere og de engagerede deltagere. Videoen nu ville blive vist igen for dem, der havde tid - efter at den defekte maskine var blevet udskiftet.

Deltagerliste

Ole Asmussen, departementschef
Holger Bisgaard, chefplanlægger, Roskilde Kommune
Mogens Boertmann, arkitekt
Bent Juel Christiansen, arkitekt
Nan Dahlkild, lektor, Danmarks Biblioteksskole
Carlo Dræger, arkitekt
Torben Ejlersen, arkivar, Københavns Stadsarkiv
Ib Ferdinandsen, funktionsleder, Københavns Amt
Thomas Finke, sektionsleder, Frederiksborg Amt
Niels Fosdal, civilingeniør
Catharina Friedberg, byplanstuderende, Arkitektskolen, København
Johan Garde, tidl. ankechef, cand. jur.
Niels Gudme, civilingeniør, Københavns Amt
Arne Gaardmand, arkitekt
Martin Hartung, journalist
Jørgen Hjorth, arkitekt, Møller & Grønborg A/S
H. H. Holden Jensen, arkitekt
Peder Boas Jensen, professor, arkitekt, Arkitektskolen, København
E. Laumann Jørgensen, fhv. statsskovrider, Skov- og Naturstyrelsen
Kresten Leth Jørnø, direktør, Danske Elværkers Forening
Ernst Kristoffersen, civilingeniør, tidl. Planstyrelsen
Preben Lassen, udvalgsformand, Københavns Amt
Kai Lemberg, professor, RUC
Poul Lyager, civilingeniør
Jens Lønholdt, cheffingeniør, Vandkvalitetsinstitutet
Hans Mammen, professor, arkitekt, Arkitektskolen i Århus
Gert Moltke, civilingeniør, Miljø- og Energiministeriet
Bonnie Mürsch, advokat, form. f. Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse
Lars Nielsen, byplanchef, Ørestadselskabet
Christian Poulsen, arkitekt, DAL
Gunnar Rasmussen, direktør, Helsingør Kommune
Knud E. Rasmussen, direktør Københavns Kommune
Niels Salicath, tidl. direktør, cand. jur.
Anja Severinsen, byplanarkitekt, Københavns Kommune
Jens Simonsen, vicekontorchef, Københavns Kommune
Poul Erik Skriver, arkitekt
Henning Strøm, tidl. stiftamtmand
Bent Sørensen, borgmester, Hundested Kommune
Jesper Oluf Termansen, fhv. amtsarkitekt
Lars F. Vestergaard, landskabsarkitekt, Møller & Grønborg A/S
Karen Vie, teknisk assistent, Københavns Amt
Egon Weidekamp, fhv. overborgmester

Deltagere fra Byplanhistorisk udvalg

Inge Alstrup, arkitekt
Kirsten Andersen, arkitekt
Lisa la Cour, bibliotekar
Edmund Hansen, arkitekt
Jesper Harvest, arkitekt
Sven Allan Jensen, arkitekt
Jens Kvorning, arkitekt
Hugo Marcussen, arkitekt
Elith Juul Møller, arkitekt
Poul Strømstad, fhv. museumsinspektør
Ole Winding, arkitekt, lektor

Ovennævnte deltagere er anført med navn og øvrige data, således som de har skrevet sig på den liste, der blev rundsendt under seminaret. Enkelte kan således mangle, dersom de har glemt at skrive sig på listen.

Byplanhistoriske noter

Noterne kan købes i Dansk Byplanlaboratorium. Ved forsendelse betales porto og et ekspeditionsgebyr på 15 kr. - Tilskudsgivere, der yder fuldt tilskud til Dansk Byplanlaboratorium, får 25% rabat på nedenstående priser.

1. Udokumenterede optegnelser om et halvt århundredes levnedsløb af *Flemming Teisen*. 1985. 89 s. 40 kr.

2. Havneby på Rømmø af *Jesper Termansen*. 1985. 37 s. 30 kr.

3. Athen-erklæringen oversat og kommenteret af *Ernst Kristoffersen*. 1985. 20 s. 20 kr.

4. Bidrag til naturfredningens historie af *C. Blixenchrone-Møller*. 1985. 74 s. 35 kr.

5. Tilbageblik af *Edmund Hansen*. 1985. 43 s. 25 kr.

6. Byplanhistoriske erindringer fra midten af 40'erne til begyndelsen af 50'erne af *Jesper Termansen*. 1986. 47 s. 40 kr.

7. Planlægningens græsrodde af *Carl Evald Hansen*. 1986. 20 s. 20 kr.

8. Bag kulisserne - Køge Bugt-lovens politiske og administrative forspil af *Frank Bundgaard*. 1986. 55 s. 45 kr.

9. Læreanstaltens Fælles Byplankursus 1955-69 af *Kirsten Andersen*. 1986. 45 s. 40 kr.

10. 20'ernes og 30'ernes byplanhistorie - indlæg fra seminar, juni 1986 red. af *Edmund Hansen, Lisbet Balslev Jørgensen og Ole Thomassen*. 1987. 41 s. 35 kr.

11. Værløse - en kommunes byplanhistorie 1944-74 af *Max Siegmundfeldt*. 1987. 69 s. 50 kr.

12. 40'ernes og 50'ernes byplanhistorie - indlæg fra seminar, juni 1987 red. af *Edmund Hansen mfl.* 1987. 77 s. 50 kr.

13. Med de venligste hilsner fra *Steen Eiler Rasmussen* red. af *Vibeke Dalgas*. 1988. 28 s. 40 kr.

14. Notat om Storkøbenhavns planlægning, 3. maj 1960. 1988. 38 s. 50 kr.

15. Industrikvarteret i Gladsaxe af *Vagn Isaksen, Edmund Hansen og Ella Bredsdorff*. 1988. 114 s. 60 kr.

16. De store vækstår - fra ca. 1960 og videre frem. Seminar, juni 1988 red. af *Sven Allan Jensen mfl.* 1989. 62 s. 50 kr.

17. De første landsplanår 1959-64 af *Kirsten Andersen og Erik Kaufmann*. 1988. 25 s. 40 kr.

18. Rødovre - træk af kommunens byplanhistorie af *Niels Fosdal*. 1989. 23 s. 40 kr.

19. Boligbyggeriet og boligområderne i by- og regionplanlægningen i vort århundrede. 4. seminar, juni 1989 red. af *Tim Knudsen mfl.* 1990. 86 s. 70 kr.

20. Københavns Kommune - humanitær byplanlægning 1940-70 af *Max Siegmundfeldt*. 1990. 57 s. 60 kr.

21. Fingerplanen - tilblivelsen oplevet fra gulvet 1945-50 af *Sven Allan Jensen*. 1990. 38 s. 50 kr.

22. Trafikken og byerne - udvikling og planlægning. 5. seminar, juni 1990 red. af *Edmund Hansen mfl.* 1991. 103 s. 70 kr.

23. Fra sommervilla til feriehytte - om århundredskiftets og mellemkrigstidens fritidsbebyggelser af *Nan Dahlkild*. 1991. 62 s. 120 kr.

24. Da miljøet kom til byen af *Bent Flyvbjerg*. 1991. 63 s. 90 kr.

25. Sommerhuset - fødsel og opvækst. 6. seminar, juni 1991 red. af *Elith Juul Møller og Poul Strømstad*. 1992. 60 s. 70 kr.

26. Københavnske generalplantilløb 1932-1958 af *Poul Lyager*. 1992. 63 s. 90 kr.

27. Byens offentlige rum. 7. seminar, juni 1992 red. af *Vibeke Dalgas og Poul Strømstad*. 1994. 84 s. 80 kr.

28. Forstæderne - bydannelser og byplaner. 8. seminar, juni 1993 red. af *Sven Allan Jensen og Poul Strømstad*. 1994. 66 s. 90 kr.

29. Lidt om fredningsplanlægning og om nogle af de mennesker, jeg mødte hen ad vejen af *H. H. Holden Jensen*. 1994. 64 s. 90 kr.

30. Det åbne land. 9. seminar, juni 1994 red. af *Kirsten Andersen og Elith Juul Møller*. 1995. 61 s. 90 kr.

31. Byfornyelse - fra gadegennembrud til integreret byfornyelse. 10. seminar, juni 1995 red. af *Kirsten Andersen, Sven Allan Jensen og Lisa la Cour*. 1996. 71 s. 90 kr.

32. Hovedstadsrådet 1. april 1974 - 31. december 1989. Erindringer 6 år efter af *Hugo Marcussen*. 1996. 27 s. 50 kr.

33. Ti år med en generalplanskitse 1958-1968 af *Poul Lyager*. 1996. 63 s. 90 kr.

- "Fingerplanen". Skitseforslag til egnsplan for Storkøbenhavn 1947. Fotografisk genoptryk m. engelsk resumé. 1993. 156 s. + udfoldningskort. 150 kr.

• Flere noter er under forberedelse.

ISSN 0900-3274
ISBN 87-90413-03-2